

Z KULTURĄ PRZECIW WYKLUCZENIU

PROGRAM WALKI Z WYKLUCZENIEM PRZEZ KULTURĘ
SKIEROWANY DO UCZNIÓW KLAS PIERWSZYCH
ZESPOŁU SZKÓŁ TECHNICZNO-ELEKTRONICZNYCH W KALISZU
NA LATA 2013-2017

Beata Dąbrowska, Izabela Fietkiewicz-Paszek, Aneta Kolańczyk, Beata Wicenciak

PATRONAT:

STOWARZYSZENIE PROMOCJI SZTUKI ŁYŻKA MLEKA

www.lyzkamleka.poezja-art.eu

WSTĘP

Nauka powinna sprawiać radość. Tylko wtedy jest efektywna. Najwięcej radości sprawia małym dzieciom. I rzeczywiście, wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna, to najlepiej wykorzystujące potencjał etapy edukacji. Im dalej tym mniej radosnego, kreatywnego, poszukującego dążenia do wiedzy. Tradycyjna polska szkoła ponadgimnazjalna przede wszystkim wymaga wiedzy książkowej, podanej w tradycyjny sposób. Niestety metodą dominującą jest metoda wykładu.

Jak podaje Vernon A. Magnesen: uczy się 10% z tego, co czytamy, 20% z tego, co słyszymy, 30% z tego, co widzimy, 50% z tego, co widzimy i słyszymy, 70% z tego, co mówimy, 90% z tego, co mówimy i robimy¹. Nieodłącznym elementem edukacji powinno być więc działanie. Nawet wśród osób, które określają się jako słuchowcy, skupienie uwagi na słowie mówionym nie przekracza 20 minut, pod warunkiem, że mówca jest doskonały, że umie zmieniać barwę i natężenie głosu, że opowiada ciekawie i zajmująco. Jeśli mówi monotonnym głosem, cały czas na tym samym poziomie, w dodatku mało ciekawie, percepcja słuchaczy maleje błyskawicznie.

W tradycyjnej szkole przerabia się materiał, a następnie go sprawdza, by przejść do następnego materiału. Kto, jako uczeń chce przez to przejść, wkładając stosunkowo niewiele wysiłku, uczy się do klasówek. Zgodnie z psychologią poznawczą², żeby osiągnąć doskonałe wyniki, powinniśmy codziennie trochę się uczyć i powtarzać to, co już umiemy. Ważnych treści musimy uczyć się wciąż na nowo. Nawet w matematyce nie chodzi o to, by raz coś zrozumieć. To, co zostało zrozumiane, musi być wciąż na nowo stosowane. Tylko tak nabiera się biegłości.

*Cztery żółdki krowy są nudne, podobnie rośliny jedno i dwupienne czy złoża, czy produkt narodowy brutto. Chyba, że uda się z faktów zrobić wydarzenia. Fakty na lekcjach są ważne, służą jako przykłady, z których uczeń wyłania reguły. Robi to, czy tego chce, czy nie. Reguła może brzmieć: biologia jest nudna. Ale może też brzmieć; wszystko, co nas otacza jest niesamowite.*³

Ludzie w dowolnym wieku mogą nauczyć się dosłownie wszystkiego, jeżeli pozwoli im się zastosować własny styl nauki i wykorzystać swoje mocne strony.

¹ Gordon Dryden, Jeanette Vos *Rewolucja w uczeniu*, Zysk i S-ka, Poznań 1999, s100.

² H. Rudolph Schaffer, *Psychologia dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009, s 268

³ Manfred Spitzer, *Jak uczy się mózg*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s 288

Para profesorów z ST. Johns University, Ken i Rita Dunn w swoich pracach pisze:

- każdy człowiek ma własny styl uczenia się i każdy ma swoje mocne strony
- styl ten jest równie osobisty i charakterystyczny jak podpis danego człowieka
- żaden ze stylów uczenia się nie jest lepszy ani gorszy niż inne
- w każdej grupie – kulturowej, akademickiej, męskiej czy kobiecej – można znaleźć wszystkie rodzaje stylów uczenia się
- w każdej kulturze, warstwie społeczno – majątkowej lub klasie szkolnej występuje równie wiele różnic, co między wymienionymi wyżej przykładowymi grupami.⁴

Dr Martin Seligmann w swoim przemówieniu, wygłoszonym w 1999 roku, po nominacji na stanowisko prezesa Amerykańskiego Towarzystwa Psychologicznego stwierdził, że *najważniejszą rzeczą, której się dowiedzieliśmy, to to, że psychologia była nauką dopracowaną tylko w połowie. Dopracowaliśmy część związaną z chorobami umysłowymi, wiemy więc, jak naprawiać szkody. Pozostała jeszcze druga połowa, która obejmuje nasze silne strony – to, w czym jesteśmy dobrzy.*⁵

Uczniowie polskich szkół muszą być dobrzy ze wszystkiego, tego wymaga od nich szkoła, bardzo często wspierana wymaganiami ze strony rodziców. Niewielu młodych ludzi ma świadomość swoich silnych stron, talentów, danych tylko im, oraz tego, jaki rodzaj inteligencji przeważa, w czym, gdyby tylko chcieli mogliby osiągnąć poziomy mistrzowskie. Wzmacnianie słabych stron sprawia, że jesteśmy tylko przeciętni, w tym, co robimy, świadome wykorzystanie w nauce, pracy, życiu swoich silnych stron, da nam satysfakcję, wyzwoli radość, kreatywność, potrzebę ciągłego rozwoju.

Bardzo duża część uczniów ma style uczenia się odmienne od stylów nauczania oferowanych im przez szkoły. Jest to prawdopodobnie najpoważniejsza przyczyna niepowodzeń szkolnych dzieci i młodzieży. Szkoła jest traktowana jak przykry obowiązek, zło konieczne, które po prostu trzeba przetrwać, najczęściej jakoś, czyli bez większego wysiłku.

Większość szkół działa tak, jakby wszyscy uczniowie byli identyczni, co gorsza, ich praca opiera się na systemach oceniania nagradzających tylko niektóre zdolności. W konsekwencji już w pierw-

⁴ Gordon Dryden, Jeanette Vos *Rewolucja w uczeniu*, op. Cit., s. 342.

⁵ Marcus Buckingham, *Wykorzystaj swoje silne strony*, MT Biznes, Warszawa 2007, s. 19

szych latach szkoły następuje odseparowanie dzieci rzekomo zdolnych i inteligentnych od tych, które mają trudności z nauką.⁶ Trudności te pogłębiają się z wiekiem, spada motywacja, samoocena, rośnie zniechęcenie i przekonanie, że nie warto podejmować wysiłków, bo i tak nie zostaną one docenione. Uczeń, przez lata utwierdzany w przekonaniu, że jest do niczego w końcu uwierzy w to na tyle mocno, że przestanie chcieć nauczyć się czegokolwiek. Gdyby wybrać jedno zalecenie potrzebne, by zmienić system szkolnictwa średniego, to brzmiałoby ono następująco: *u każdego ucznia zidentyfikujcie dominujący styl uczenia się i talent, a następnie zapewnijcie odpowiadający im sposób nauczania. Jednocześnie zadbajcie o wszechstronny rozwój wszystkich potencjalnych zdolności*⁷

Wyróżniamy siedem różnych rodzajów inteligencji: językową, logiczno - matematyczną, wizualno – przestrzenną, muzyczną, kinestetyczną, interpersonalną i intrapersonalną. Kluczem do powodzenia w nauce i karierze zawodowej jest poznanie własnego stylu nauki i pracy.

Inteligencja językowa najczęściej występuje u literatów, dziennikarzy, publicystów, scenarzystów, redaktorów, mówców. Osoba z dominującą inteligencją językową lubi czytać, pisać, nie ma kłopotów z ortografią, chętnie przemawia, bierze aktywny udział w dyskusjach i debatach, układa slogany, lubi gry słowne, dobrze zapamiętuje szczegóły. W procesie nauczania powinna: pisać - na przykład scenariusze, opowiadania, skecze, czytać, recytować, przeprowadzać wywiady, redagować gazetkę szkolną, brać udział w dyskusjach, grać w gry pamięciowe, układać zagadki, gry - na przykład ortograficzne.

Inteligencja logiczno-matematyczna najczęściej spotykana jest u matematyków, inżynierów, prawników, księgowych, detektywów, lekarzy. Osoby o tym typie inteligencji lubią liczyć, rozwiązywać problemy, układać strategie, stosują logiczne struktury myślowe, chętnie sięgają po różnego rodzaju łamigłówki. Najlepiej się czują gdy mogą stymulować rozwiązywanie problemów, analizować i interpretować dane, tworzyć prognozy, grać w gry wymagające obliczeń matematycznych.

Inteligencja wizualno-przestrzenna najczęściej występuje u architektów, malarzy, rzeźbiarzy, przyrodników, nawigatorów. Osoby o tym typie inteligencji myślą obrazami, bez trudu odczytują mapy, wykresy, diagramy, tworzą w umyśle różne wizerunki rzeczywistości, lubią sztukę. W procesie uczenia najlepiej jest kiedy mogą: korzystać z ilustracji, podkreślać na kolorowo, stosować grafikę

⁶ Gordon Dryden, Jeanette Vos *Rewolucja w uczeniu*, op. Cit., s. 344.

⁷ Gordon Dryden, Jeanette Vos *Rewolucja w uczeniu*, op. Cit., s. 345

komputerową, korzystać z map skojarzeń, rysować wykresy i mapy, oglądać filmy lub tworzyć własne, łączyć sztukę z innymi przedmiotami.

Inteligencja muzyczna występuje u kompozytorów, śpiewaków, wykonawców muzyki, twórców instrumentów muzycznych, stroicieli. Osoba z dominującą inteligencją muzyczną jest wrażliwa na rytm, tonację, barwę, ładunek emocjonalny i złożoną strukturę muzyki. Powinna pracować z muzyką, łączyć ją z innymi przedmiotami, uczyć się poprzez piosenki, grać, komponować, śpiewać.

Inteligencja kinestetyczna (motoryczna) najczęściej spotykana jest u sportowców, tancerzy, aktorów, chirurgów, kierowców. Osoby w tym typie inteligencji najlepiej uczą się poprzez ruch, lubią pomoce naukowe, którymi można manipulować, słuchając bawią się różnymi przedmiotami, gdy jest mało przerw kręcą się. Często są uzdolnione manualnie. Powinny często chodzić na wycieczki, odgrywać scenki, wcielać się w różne role, mieć podczas lekcji możliwość zmiany rytmu pracy.

Inteligencją interpersonalną (społeczną) charakteryzują się politycy, handlowcy, menedżerowie, akwizytorzy, specjaliści do spraw public relations. Są to najczęściej dobrzy negocjatorzy, łatwo nawiązujący kontakty z ludźmi. Potrafią bezbłędnie odczytać cudze intencje, lubią przebywać wśród ludzi. Często występują w roli mediatora. Chętnie współpracują w grupie. Dla osób z dominującą inteligencją społeczną idealna jest praca zespołowa.

Inteligencja intrapersonalna (intuicyjna) cechuje mistyków, filozofów, mędrców. To osoby skryte, wyculone na uznawane przez siebie wartości, o dobrze rozwiniętej samoświadomości. Są klasowymi outsiderami, często wyróżniają się od reszty strojem, postawą, fryzurą. Praca w grupie jest zdecydowanie nie dla nich. Niczego z niej nie wyniosą. Powinni mieć możliwość prowadzenia samodzielnych badań. Ponieważ, zwykle są to osoby bardzo dociekliwe potrzebują więcej czasu na pracę.

Collin Rose podaje jeszcze: inteligencję przyrodniczo-ekologiczną, zmysłową, kreatywną i historyczną.⁸

⁸ Małgorzata Taraszkiewicz, Colin Rose, *Atlas efektywnego uczenia się*, op. Cit. s.108

Nasz styl uczenia zależy więc od kombinacji następujących czynników:

- jak najłatwiej się uczyć: czy patrząc, słuchając, poruszając się, dotykając;
- jak porządkuję i przetwarzam nowe treści: czy dominuje prawa czy lewa półkula mózgu, czy myślę analitycznie, czy całościowo.

Według Kena i Rity Duninów *u każdego z nas zazwyczaj dominuje jeden ze sposobów percepcji, często w połączeniu z innym, nieco słabszym. Jeżeli metoda nauczania, stosowana podczas lekcji nie oddziałuje na nasz najsilniej działający zmysł, to możemy mieć kłopoty z nauką, chyba, że zdołamy to zrekompensować drugim w kolejności sposobem odbioru informacji.*⁹

W tradycyjnym systemie nauczania szczególnie narażeni na porażki są uczniowie kinestetyczni i dotykowi, a tych, jak wynika z przeprowadzonych badań jest w poszczególnych klasach znaczny procent. Tacy uczniowie muszą poruszać się, czuć, dotykać, działać, a gdy metody nauczania nie pozwalają im na to czują się znudzeni i niezaangażowani.

⁹ Gordon Dryden, Jeanette Vos *Rewolucja w uczeniu*, op. Cit., s. 351

Charakterystyka typów sensorycznych w sytuacjach uczenia się

wzrokowiec	słuchowiec	kinestetyk
Lubi porządek, skupiony, raczej spokojny, milczący, obrazowo opowiada, słabo przypomina sobie ustne polecenia	Łatwo traci koncentrację, mówi do siebie, porusza ustami podczas czytania, mówi dobrze i rytmicznie, lubi muzykę	Dużo się porusza, lubi dotyk, szuka kontaktu, ma bogatą gestykulację, silnie reaguje emocjonalnie
Podczas uczenia się:		
Potrzebuje obrazków	Uczy się poprzez słuchanie	Uczy się poprzez działanie
Chętniej czyta samodzielnie niż słucha	Chętnie bierze udział w dyskusji	Ważny jest ruch, podczas czytania „wierci się”
Pisze ładnie, prawidłowo, widzi obraz słowa	Pisze tak, jak słyszy, może mieć kłopoty z ortografią.	Przetwarza litery na ruchy, musi wielokrotnie napisać słowo, aby je zapamiętać
Czyta bardzo dobrze i szybko	Czyta powoli, ponieważ jednocześnie mówi do siebie	Nie bardzo lubi czytać, preferuje opisy z akcją
Pismo ładne i wyraźne	Lepszy w mówieniu niż w pisaniu	Pismo mało czytelne lub specyficzne
Woli robić notatki	Woli powtarzać na głos	Najlepiej pamięta to, co wykona
Koncentrację zaburza nieporządek i ruch	Łatwo traci koncentrację z powodu hałasu	Aby się skoncentrować, musi się ruszać
Gdy się nudzi, patrzy w dal, rysuje, znajduje coś do oglądania	Nuci, gada do siebie lub innych	Wierci się, zmienia pozycję, znajduje coś do trzymania, stukania, obracania
Najchętniej uczą się...		
Poprzez patrzenie, czytanie, obserwację lub demonstrację	Poprzez aktywne przysłuchiwanie się, słuchanie siebie lub innych	Poprzez wykonywanie i bezpośrednie zaangażowanie: doświadczenie i eksperymenty
Sposób mówienia		
Szybko, rytmicznie, nieco chaotycznie	Równomiernie, melodyjnie, linearnie	Wolno, czasem z trudem
Głos		
Wysoki	Melodyjny	Niski

Na sposób, w jaki porządkujemy i przetwarzamy informacje ma wpływ półkula mózgu, która silnie dominuje. I tak: osoby z dominującą lewą półkulą lepiej przyswajają informacje, jeśli podawane są one w logicznym, uporządkowanym ciągu, natomiast osoby z dominującą prawą półkulą wolą najpierw zobaczyć ogólny obraz, zwizualizować go.

Lewa półkula odpowiada za:

- czytanie, pisanie
- język, mowę
- bodźce werbalne
- wnioskowanie
- matematykę, cyfry
- kolejność informacji
- używanie i rozpoznawanie symboli
- poczucie czasu
- myślenie linearne

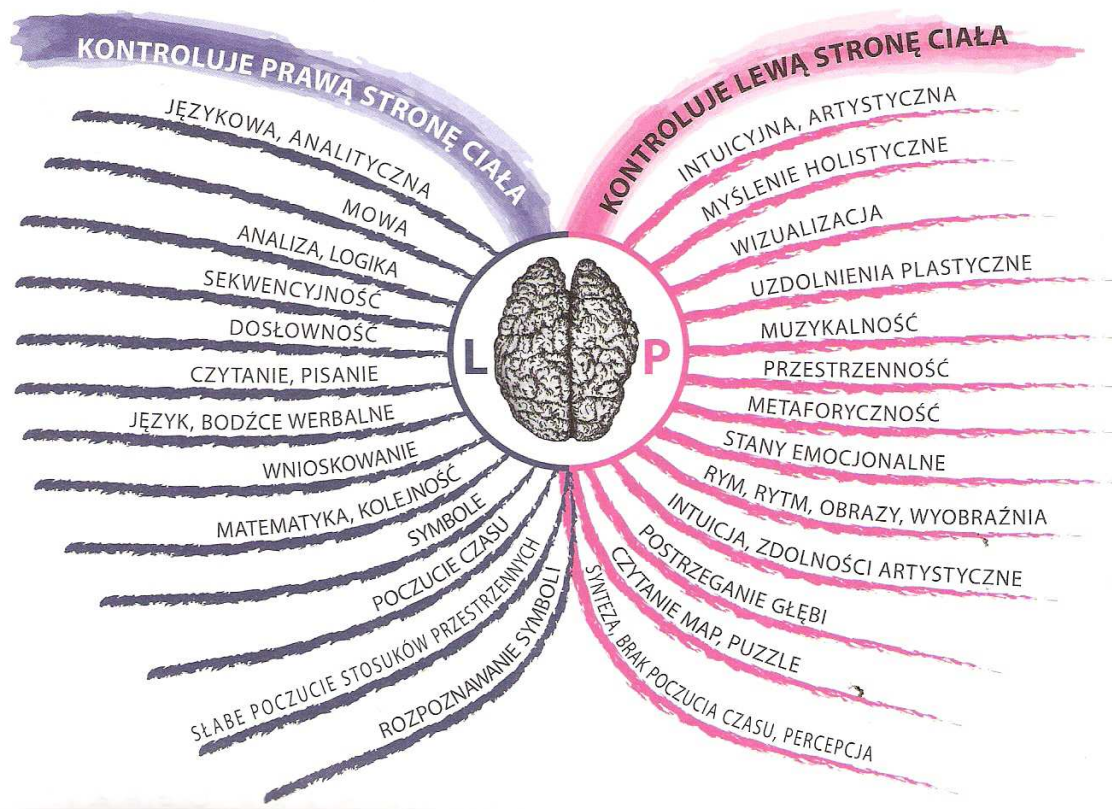
Prawą półkulę cechuje:

- myślenie holistyczne
- wizualizacja, wyobrażenia
- zdolności manualne
- muzykalność
- emocje
- intuicja
- widzenie podobieństw

Najbardziej efektywnie będziemy przyswajać informacje, jeśli uda się połączyć mocne strony obu półkul i wykorzystać różne rodzaje inteligencji. Efektywne uczenie się powinno więc być:

- polisensoryczne (angażujące wszystkie zmysły)
- obupółkulowe (angażujące język, logikę, intuicję, wyobraźnię, emocje, rytm, ruch)
- w odpowiednim stanie aktywacji (integracja, skupienie, relaks)¹⁰

¹⁰ Małgorzata Taraszkiewicz, Colin Rose, *Atlas efektywnego uczenia się*, cz.I, Transfer Learning, Warszawa 2006, s.45

Profesor Anthony Gregorc z University of Connecticut pisze: *poza preferowanym stylem nauki i pracy każdy z nas posiada również ulubiony styl myślenia*¹¹

Podzielił style myślenia na cztery grupy:

- konkretno-sekwencyjny
- konkretno-losowy
- abstrakcyjno-losowy
- abstrakcyjno-sekwencyjny

Osoby myślące w sposób konkretno-sekwencyjny są realistami, mocno osadzone w rzeczywistości potrzebują uporządkowanych, logicznych informacji, podawanych w liniowym ciągu. Bardzo łatwo zapamiętują szczegóły.

Osoby myślące w sposób konkretno-losowy wolą eksperymentować metodą prób i błędów. Odczuwają silną potrzebę szukania alternatyw, często też kierują się intuicją.

¹¹ Gordon Dryden, Jeanette Vos *Rewolucja w uczeniu*, op. Cit., s. 359

Osoby o stylu myślenia abstrakcyjno-losowym porządkują informacje poprzez refleksję. Źle czują się w formalnych strukturach. Dla nich światem realnym jest świat uczuć i emocji.

Osoby myślące w sposób abstrakcyjno-sekwencyjny to typowi naukowcy, lubią myśleć pojęciami i analizować informacje. Zazwyczaj wolą pracować samodzielnie.

Bardzo łatwo można rozpoznać style uczenia się naszych uczniów już na pierwszych zajęciach. Zdradzi je mowa ciała. Wystarczy obserwacja zachowania naszych uczniów.

Uczniowie wzrokowi zazwyczaj siedzą wyprostowani, skupieni, często wodzą oczami za prowadzącym zajęcia.

Uczniowie słuchowi mogą powtarzać sobie słowa wypowiedziane przez prowadzącego, często potakują głową. Jeśli chcą sobie coś przypomnieć, zachowują się tak, jakby odsłuchiwali w głowie nagranie, wpatrując się niewidzącym wzrokiem w przestrzeń.

Uczniowie kinestetyczni, słuchając prowadzącego, swobodnie rozkładają się na krześle.

Uczniowie dotykowi lubią podczas słuchania bawić się różnymi przedmiotami.

Georgi Łozanow, bułgarski psycholog, twórca metody efektywnego uczenia twórcą sugestopedii, twierdził, że człowiek wykorzystuje tylko 10 – 15 % swoich możliwości intelektualnych. Pisał:

„Sugestologia powstała w czasie pracy klinicznej z chorymi. Sugestia jest bowiem podstawowym elementem w psychoterapii. Zajęcie się problemami sugestii w zakresie psychoterapii, a szczególnie w leczeniu schorzeń psychosomatycznych, doprowadziło stopniowo do ukształtowania się sugestologii jako nauki. Oczywiście w psychoterapii stosuje ponadto wiele innych metod - hipnozę, odreagowywanie, psychoanalizę, psychodramę itp. Sugestologia, jako nauka, zajmuje się głównie problemem możliwości odkrycia rezerw w ludzkiej osobowości zwykłymi sposobami - bez hipnozy, którą można osiągnąć przy pomocy sugestii, ale która sama sugestią nie jest i nie jest także czynnikiem sugestyjnym. Wszystkie czynniki, które nas sugerują, zostały w sugestologii teoretycznie opracowane, uargumentowane, sprawdzone eksperymentalnie i znalazły już swoje miejsce w praktycznym zastosowaniu.

Sugestologia może być wykorzystana w wielu dziedzinach życia, nie tylko w klinice, ale między innymi również w procesie nauczania. Zastosowanie jej w dydaktyce zrodziło sugestopedię - naukę, która w procesie nauczania bierze pod uwagę wpływ takich czynników jak oddziaływanie zachowania nauczyciela i jego wyglądu zewnętrznego, wpływ muzyki, oddziaływanie sztuki, jako jednego z najsilniejszych czynników sugestywnych. Sugestologia to również nauka, która bada jaki wpływ na wyniki nauczania ma specjalne opracowanie materiału nauczania pod kątem łatwiejszego przyswajania i utrwalania go w mózgu, przy jednoczesnym uruchomieniu rezerw; jak wpływa relaks lub tak zwany przez nas relaks skoncentrowany (maksymalna koncentracja przy maksymalnym relaksie) bada, jak przy pomocy muzyki i sztuki, w ogóle osiągnąć łatwiej stan skoncentrowanego relaksu.

W naszym instytucie, od chwili jego powstania, to znaczy od 1919 roku, pracujemy nad problemem rezerw osobowości człowieka w procesie nauczania. Środki, jakie stosujemy w celu ujawnienia tych rezerw, nie tłumią osobowości jednostki, nie ograniczają jej wolności, nie podporządkowują jej, a wręcz przeciwnie - wyzwala ją od wszelkiego ulegania autorytetom. Człowiek uczy się rozumieć, co i jak na niego wpływa, i jak może to wykorzystać dla swojego rozwoju".¹²

Łozanow twierdził, że w nauce przeszkadzają nam trzy główne bariery:

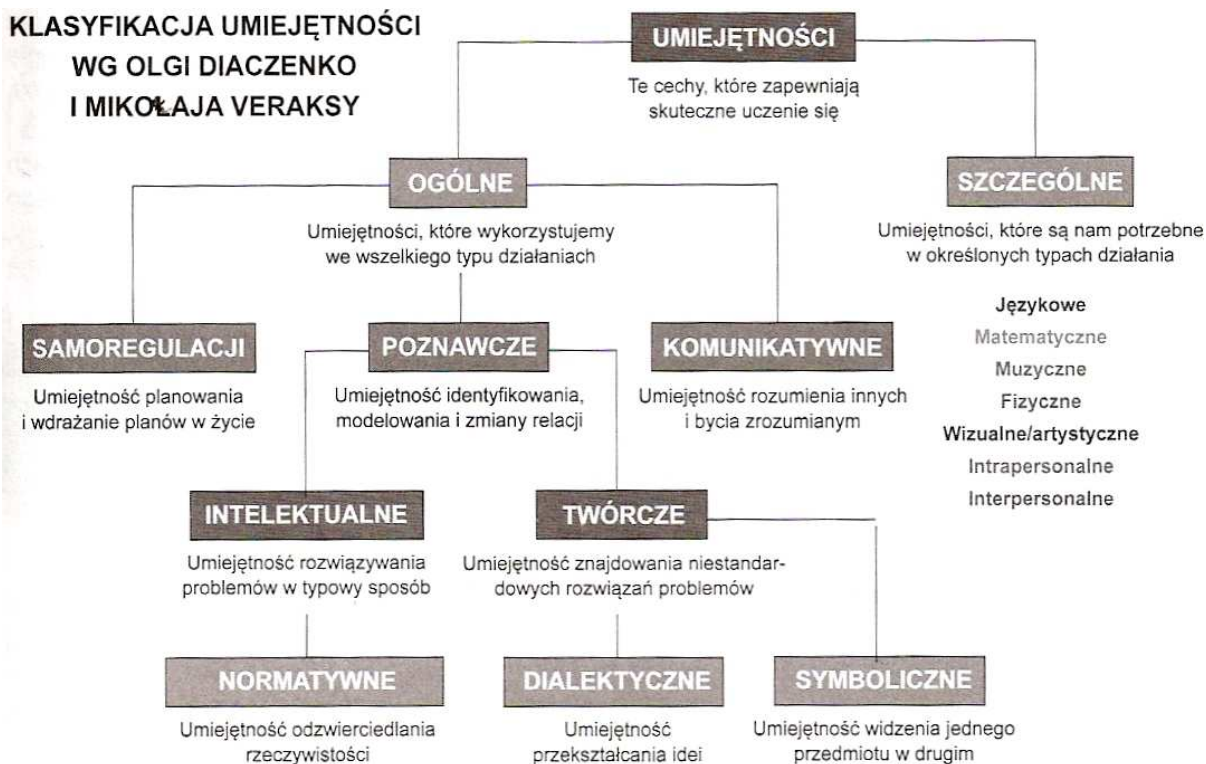
- krytyczno-logiczna (szkoła jest nudna, więc nauka też jest nudna)
- intuicyjno-emocjonalna (nie umiem, nie potrafię, jestem do niczego)
- krytyczno-moralna (lepiej się nie wychylać, bo trzeba będzie pracować)

Nauczyciel powinien wiedzieć z jakim nastawieniem uczeń przychodzi do szkoły i jeśli uda mu się zrozumieć go i wkroczyć do jego świata, powinien dość szybko zmienić nastawienie i przełamać uczniowski opór.

Umiejętności to cechy, które zapewniają udaną naukę pisał Nikolai Veraksa, rosyjski psycholog. Wraz z Olgą Diaczenko rozszerzyli i zaadaptowali idee Lwa Wygotskiego.

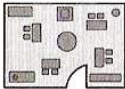
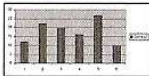
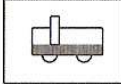
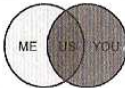

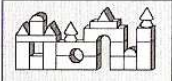
¹² Martyna Jarenko, *Jak skutecznie nauczyć się języków obcych*", Wydawnictwo Hellon S. A., Gliwice 2008, s. 50

**KLASYFIKACJA UMIEJĘTNOŚCI
WG OLGI DIACZENKO
I MIKOŁAJA VERAJSY**

Gdy zastanawiamy się nad tym, w jakiej dziedzinie nasi uczniowie mogą być utalentowani, często mamy na myśli określony zestaw umiejętności, na przykład: językowe, matematyczne, muzycni itp. Chętniej pracujemy z uczniem zdolnym, jego sukcesy to także i nasz sukces. Według Lwa Wygotskiego każdy jest uzdolniony w jakiejś dziedzinie, potrzebuje tylko odpowiednich narzędzi.

NARZĘDZIA SYMBOLICZNE

MAPY		TABELE	<table border="1" style="font-size: small;"> <thead> <tr> <th>Country</th> <th>Continent</th> <th>Coast</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Switzerland</td> <td>Europe</td> <td>No</td> </tr> <tr> <td>Ceylon</td> <td>Asia</td> <td>Yes</td> </tr> <tr> <td>Mexico</td> <td>North America</td> <td>Yes</td> </tr> </tbody> </table>	Country	Continent	Coast	Switzerland	Europe	No	Ceylon	Asia	Yes	Mexico	North America	Yes								
Country	Continent	Coast																					
Switzerland	Europe	No																					
Ceylon	Asia	Yes																					
Mexico	North America	Yes																					
PLANY		WYKRESY																					
SCHEMATY		WZORY	$F=ma$																				
DIAGRAMY		ZNAKI																					
TABLICE	<table border="1" style="font-size: small;"> <tbody> <tr><td>1</td><td>x</td><td>2</td><td>=</td><td>2</td></tr> <tr><td>2</td><td>x</td><td>2</td><td>=</td><td>4</td></tr> <tr><td>3</td><td>x</td><td>2</td><td>=</td><td>6</td></tr> <tr><td>4</td><td>x</td><td>2</td><td>=</td><td>8</td></tr> </tbody> </table>	1	x	2	=	2	2	x	2	=	4	3	x	2	=	6	4	x	2	=	8	SYMBOLE	
1	x	2	=	2																			
2	x	2	=	4																			
3	x	2	=	6																			
4	x	2	=	8																			
LICZBY		LITERY																					
NOTACJA MUZYCZNA		MODELE																					

Z punktu widzenia szkoły Wygotskiego sedno nauki poznawczej leży w zapewnieniu uczniom nowych narzędzi psychologicznych, które mogą ukształtować zarówno ogólne, jak i dziedzinowo charakterystyczne funkcje poznawcze. Symboliczne narzędzia ludzkiej kultury takie jak: symbole, plany, mapy, język itp., dostarczają nam „nawyków myślowych”, niezbędnych do osiągnięcia sukcesu w jakimkolwiek działaniu, wymagającym określonych umiejętności. Za pośrednictwem tych narzędzi ujawniają się nowe cechy psychologiczne.

Nie jest to bierny proces, lecz czynne zawłaszczenie. Narzędzia symboliczne nie zostają jedynie odrębnie wyuczone jako umiejętności, lecz są zaproponowane uczniom i przyjęte przez nich jako celowe działanie praktyczne. Gdy uczniowie są w stanie przyjąć narzędzia symboliczne jako swą własność, rozwijają nie tylko umiejętności rozwiązywania konwencjonalnych problemów starymi metodami, ale także umiejętność wprowadzenia innowacji, a czasem zmiany lub tworzenia nowych narzędzi.

Kreatywność i samodzielne myślenie są rezultatem naszej nauki.¹³

¹³ Galina Dolya, *Klucz do uczenia się*, Key to Learning Polska, Great Britain 2007, s. 15

BADANIE DIAGNOSTYCZNE [WYNIKI, ANALIZA, WNIOSKI]

1. Przedmiot i cel badań

Celem badania była wstępna diagnoza rodzajów inteligencji uczniów trzech klas pierwszych w Zespole Szkół Techniczno-Elektronicznych w Kaliszu. Na podstawie tych badań można zmodyfikować metody pracy i dostosować je do indywidualnych potrzeb, ale także uświadomić uczniom, jak mogą wykorzystać swoje rodzaje inteligencji do celów osobistych i zawodowych.

2. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Ankieta (zał. nr 1) została przygotowana w oparciu o materiał z publikacji Gordon Dryden, Jeanette Vos *Rewolucja w uczeniu*, którą anonimowo wypełnili uczniowie.

3. Analiza przeprowadzonych badań

Ankieta została przeprowadzona 10 września 2013 w trzech pierwszych klasach wśród uczniów Zespołu Szkół Techniczno-Elektronicznych w Kaliszu. W badaniu wzięło udział **69 uczniów** (klasa **1 B** – 22, klasa **1 D** – 26, klasa **1 F** – 21 osób). Uczniowie odpowiadali na postawione pytania TAK lub NIE. Rodzaj inteligencji, który uzyskał najwyższą wartość został określony jako dominująca, a następny jako drugorzędowa lub wspierająca.

W klasie I B udział w badaniu wzięło 22 uczniów. 14 chłopców określiło, że dominującą jest u nich inteligencja interpersonalna, 5 uczniów określiło się jako dominujące typy kinestetyczne, a 3 to osoby z bardzo dobrze rozwiniętą inteligencją wizualno-przestrzenną. 8 uczniów, którzy określili inteligencję motoryczną jako drugorzędową, to ci sami uczniowie, którzy jako dominujący typ podali inteligencję interpersonalną. Podobnie jest z 6 uczniami, u których zdiagnozowano inteligencję wizualno-przestrzenną jako wspierającą. Pozostali uczniowie mają dobrze rozwiniętą inteligencję muzyczną (6) w tym jeden odpowiedział pozytywnie na wszystkie pytania w ankiecie. 3 uczniów posiada dominującą inteligencję logiczno-matematyczną. U żadnego ucznia nie zdiagnozowano na podstawie ankiety inteligencji językowej jako dominującej.

W klasie I D udział w badaniu wzięło 26 uczniów. Wyniki badań w tej klasie wskazują na trzy dominujące rodzaje inteligencji: kinestetyczną, interpersonalną i muzyczną. Inteligencję kinestetyczną 9 chłopców określiło jako dominującą, a 6 określiło ją jako drugorzędową (te same osoby zaznaczając jako dominującą inteligencję interpersonalną). 6 uczniów zaznaczyło inteligencja muzyczną jako dominującą (15 osób zaznaczyło, że dźwięk i rytm są dla nich bardzo ważne i uznało muzykę jako nie-

zbędną w ich życiu i podczas procesu uczenia). 3 uczniów zdiagnozowano jako osoby z dominującą inteligencją wizualno-przestrzenną, 6 uczniów określiło ten rodzaj inteligencji jako drugorzędowy. 2 uczniów w klasie jako dominującą oznaczyło inteligencję logiczno-matematyczną, 5 jako wspierającą. Żaden uczeń w klasie nie ma jako dominującej ani drugorzędowej inteligencji językowej.

W klasie I F udział w badaniu wzięło 21 uczniów. 5 uczniów zostało zdiagnozowanych jako ci, którzy myślą kolorami, obrazami, wykorzystując wszystkie zmysły do ich tworzenia, a u 6 inteligencję wizualno-przestrzenną można określić jako wspierającą. Uczniowie z tą inteligencją łączyli odpowiednio inteligencję kinestetyczną i inteligencję interpersonalną jako dominującą – 4 uczniów i inteligencję muzyczną – 2 uczniów. 5 uczniów z dominującą inteligencją interpersonalną oraz 5 z kinestetyczną odpowiedziało pozytywnie na wszystkie pytania dotyczące tych rodzajów inteligencji. Z 21 chłopców 10 określiło, że bardzo ważna w ich życiu jest muzyka i dźwięk. 7 uczniów określiło jako jedną z dwóch wiodących u siebie typów inteligencji inteligencję intrapersonalną. 7 uczniów określiło u siebie Inteligencję logiczno-matematyczną jako wspierającą.

4. Wnioski z wyników badania diagnostycznego dla 3 pierwszych klas ZST-E

Zestawienie wyników badania pokazało, że na 69 uczniów klas pierwszych biorących udział w badaniu diagnostycznym najsilniej reprezentowane są następujące rodzaje inteligencji:

– interpersonalna (osoby łatwo nawiązujące kontakty społeczne, lubiące pracę w zespole, na który można wywierać wpływ, zdolne do poznawania i rozumienia myśli, poglądów i zachowań innych ludzi, potrafiące w trudnych sytuacjach występować w roli mediatora i przywódcy),

– kinestetyczna (osoby uczące się poprzez ruch, w trakcie działań praktycznych, uwielbiające współzawodnictwo, preferujące naukę przez działanie),

– wizualno-przestrzenna (osoby uczące się efektywnie poprzez wyobrażanie sobie nauczanych treści, zapamiętywanie ich w postaci obrazu, konstruowanie map pamięci),

– muzyczna (osoby, które słuchając i powtarzając zapamiętują najlepiej).

Słabiej reprezentowane rodzaje inteligencji to inteligencja językowa (osoby lubiące pisać, czytać, bawić się słowem) i intrapersonalnej (osoby o słabej motywacji, wymagające indywidualnego podejścia).

ANKIETA

Zwracam się z prośbą o pomoc w wypełnieniu ankiety. Celem ankiety jest zbadanie różnych rodzajów Waszej inteligencji. Twoje szczere odpowiedzi umożliwią mi lepsze poznanie Was i posłużą do opracowania metod uwzględniających Wasze indywidualne potrzeby. Na każde z pytań odpowiedz TAK lub NIE, a następnie policz odpowiedzi twierdzące i zapisz wynik!

<p>1. Inteligencja językowa -.....</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy jesteś wrażliwy na wzorce? - Czy jesteś zorganizowany? - Czy jesteś systematyczny? - Czy lubisz słuchać? - Czy lubisz czytać? - Czy lubisz pisać? - Czy nie masz kłopotów z ortografią? - Czy dobrze zapamiętujesz szczegóły? - Czy słuchasz uważniej niż inni? <p>2. Inteligencja logiczno – matematyczna -</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy lubisz myśleć abstrakcyjnie? - Czy lubisz precyzyjnie się wyśławiać? - Czy lubisz liczyć? - Czy lubisz być dobrze zorganizowany? - Czy stosujesz logiczne struktury myślowe? - Czy lubisz pracować z komputerem? - Czy lubisz rozwiązywać problemy? - Czy robisz uporządkowane notatki? - Czy grasz w gry wymagające obliczeń matematycznych? - Czy włączasz organizację i matematykę do innych przedmiotów? - Czy pozwalasz, żeby zadania były wykonywane krok po kroku? <p>3. Inteligencja wizualno-przestrzenna -</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy myślisz obrazami? - Czy tworzysz w umyśle rozmaite wizerunki rzeczywistości? - Czy masz poczucie sensu całości? - Czy lubisz sztukę: malarstwo, rysunki, rzeźbę? - Czy bez trudu odczytujesz mapy, wykresy i diagramy? - Czy zapamiętujesz informacje w postaci obrazów? - Czy masz dobre wyczucie koloru? - Czy podczas tworzenia obrazu danej rzeczy korzystasz ze wszystkich zmysłów? <p>4. Inteligencja muzyczna -</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy jesteś wrażliwy na rytm oraz tonację i barwę dźwięków? - Czy jesteś wrażliwy na ładunek emocjonalny muzyki? - Czy jesteś wrażliwy na złożoną strukturę muzyki? - Czy lubisz słuchać? - Czy lepiej uczysz się słuchając muzyki? - Czy lepiej zapamiętujesz słuchając? 	<p>5. Inteligencja kinestetyczna (motoryczna) -</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy umiejętnie rozkładasz czynności w czasie? - Czy najlepiej uczysz się poprzez ruch? - Czy lubisz uczestniczyć w zajęciach sportowych? - Czy lubisz dotykać? - Czy lubisz działać? - Czy lubisz pomoce naukowe, którymi można manipulować? - Czy uczysz się przez udział w procesie nauczania? - Czy pamiętasz raczej to, co było wykonywane, a nie mówione czy pokazane? - Czy słuchając bawisz się różnymi przedmiotami? - Czy wiercisz się, jeśli jest zbyt mało przerw? <p>6. Inteligencja interpersonalna (społeczna) -</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy jesteś dobrym negocjatorem? - Czy łatwo nawiązujesz kontakty z innymi ludźmi? - Czy potrafisz odczytywać cudze intencje? - Czy lubisz przebywać wśród ludzi? - Czy masz wielu przyjaciół ? - Czy lubisz zajęcia grupowe? - Czy lubisz współpracować? - Czy wywierasz wpływ na inne osoby, czasem nimi manipulując? <p>7. Inteligencja intrapersonalna (intuicyjna) -</p> <ul style="list-style-type: none"> - Czy jesteś w pełni świadomy swoich uczuć i emocji? - Czy masz dobrze rozwiniętą samoświadomość? - Czy masz intuicję? - Czy potrafisz sam się motywować? - Czy jesteś w pełni świadomy własnych zalet i słabości? - Czy jesteś bardzo skryty? - Czy pragniesz odróżnić się od większości?
--	---

PROGRAM WALKI Z WYKLUCZENIEM PRZEZ KULTURĘ SKIEROWANY DO UCZNIÓW KLAS PIERWSZYCH ZESPOŁU SZKÓŁ TECHNICZNO-ELEKTRONICZNYCH W KALISZU NA LATA 2013-2017

Program ma pomóc uczniom z obszarów wiejskich i z małych miasteczek, uczniom z rodzin ubogich i patologicznych, w dostępie do szeroko rozumianej kultury, a u pozostałych uczniów wyrobić nawyk świadomego uczestnictwa w kulturze. Programem chcemy objąć trzy klasy pierwsze i realizować go do końca ich pobytu w szkole, czyli do roku 2017.

CELE I ZAŁOŻENIA

1. Kształtowanie postawy świadomego uczestnictwa w kulturze.
2. Rozwijanie wrażliwości estetycznej uczniów.
3. Kształcenie umiejętności refleksyjnej i krytycznej oceny zjawisk w kulturze.
4. Znajomość tekstów kultury zajmujących ważne miejsce w kulturze światowej, narodowej i regionalnej.
5. Kształtowanie samodzielności w poszerzaniu wiedzy z różnych dziedzin.
6. Dostrzeganie przejawów manipulacji językowej; krytycyzm wobec brutalizacji zachowań językowych.
7. Rozumienie siebie i otaczającego świata.
8. Odczuwanie potrzeby rozwoju intelektualnego i duchowego.
9. Kształcenie umiejętności samodzielnego i kreatywnego myślenia.

Program będzie realizowany przez zespół w składzie: Beata Dąbrowska , Izabela Fietkiewicz-Paszek, Aneta Kolańczyk, Beata Wicenciak i będzie objęty patronatem Stowarzyszenia Promocji Sztuki Łyżka Mleka. Doświadczenie wszystkich członkiń zespołu nabyte w trzyletniej pracy w stowarzyszeniu oraz realne wsparcie stowarzyszenia wszelkich działań w ramach projektu „Z kulturą przeciw wykluczeniu" zwiększają szanse powodzenia programu.

Program realizowany jest w ramach godzin do dyspozycji wychowawcy, na języku polskim, w różnych instytucjach związanych z kulturą, podczas wycieczek edukacyjnych, a także poprzez udział i współudział w różnego rodzaju konkursach, spotkaniach autorskich, sesjach naukowych, konferencjach, festiwalach, warsztatach itp.

Atrakcyjna oferta kulturalna, a także jej interdyscyplinarny charakter, pozwoli dotrzeć także do uczniów osób w bardzo małym stopniu przygotowanych na odbiór kultury wysokiej. Chcemy stworzyć młodym ludziom okazję do prezentacji własnej twórczości i wspierać ich aktywność artystyczną, a z drugiej strony zachęcać do obcowania ze sztuką, do udziału, a także do współtworzenia imprez kulturalnych.

Program obejmuje sześć obszarów:

1. Konkursy recytatorskie, literackie, fotograficzne, turnieje, plenery itp

- Jeszcze w tym roku chcemy przeprowadzić międzyszkolny konkurs recytatorski adresowany do uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z Kalisza i regionu: **Międzyszkolny Kaliski Konkurs Recytatorski: 100-lecie Urodzin Wandy Karczewskiej**. Konkurs obejmowałby wyłącznie twórczość Wandy Karczewskiej w związku ze stuleciem jej urodzin, które przypada w grudniu 2013 roku. Laureaci konkursu będą mogli zaprezentować się szerokiej publiczności na Ogólnopolskim Festiwalu Poetyckim im. Wandy Karczewskiej (15-17 XI 2013 – wtedy również nastąpi wręczenie nagród i dyplomów) oraz na imprezie z okazji 100-lecia (5 XII 2013). Podstawowym celem konkursu jest przywrócenie pamięci o życiu i twórczości Wandy Karczewskiej, zaangażowanie młodzieży z Kalisza i regionu w wydarzenie literackie (w tym szczególnie uczniów naszej szkoły dodatkowo poprzez włączenie ich do organizacji konkursu), zachęta do działań artystycznych oraz do współtworzenia imprez o wysokiej randze artystycznej (udział w ogólnopolskim festiwalu literackim oraz obchodach 100-lecia urodzin patronki konkursu). Zapewniamy profesjonalne jury. Przewodniczącą tegorocznej edycji konkursu będzie Maria Broniewska-Pijanowska, córka Władysława Broniewskiego, aktorka filmowa i teatralna. W kolejnych latach będą inne konkursy związane z różnymi ważnymi rocznicami. W 2014 roku jest 100-lecie zburzenia Kalisza, w 2015 roku pięćdziesiąta rocznica śmierci Marii Dąbrowskiej.

Stwarzamy także możliwość do uczestnictwa naszych uczniów w innych konkursach tego typu, jak również w turniejach jednego wiersza, slamach poetyckich oraz w innych ogólnopolskich konkursach promujących wszelką działalność artystyczną.

2. Spotkania z literatami, plastykami, muzykami i innymi ludźmi kultury

- Raz w miesiącu chcemy stworzyć uczniom możliwość spotkania ze współczesnym poetą, pisarzem, plastykiem czy muzykiem. Spotkanie to poprowadzą sami uczniowie, następnie wezmą udział w warsztatach. Zapraszani artyści to osoby z całej Polski, a nawet z zagranicy, ze znaczącym dorobkiem. Bezpośrednia rozmowa z twórcą, udział w warsztatach przez niego prowadzonych umożliwi nie tylko rozwijanie kreatywności i erudycji, ale przede wszystkim nauczy obycia, czyli tak zwanej kindersztuby. Ponadto poszerzy znacznie wiedzę na temat współczesnej literatury i sztuki.

3. Wycieczki edukacyjne po Kaliszu związane z jego wielokulturowością i tradycjami literackimi

- Przewidujemy edukacyjne wycieczki po Kaliszu związane z jego historią, wielokulturowością i tradycjami literackimi. Każda wycieczka rozpocznie się lub zakończy warsztatami przeprowadzonymi przez specjalistów w danej dziedzinie. Planujemy minimum cztery wycieczki w ciągu roku w czterech następujących obszarach: Kalisz literacki, Kalisz wielokulturowy, Kalisz historyczny i Kalisz przemysłowy. Do współpracy zaprosimy znawców tematu: Halinę Marcinkowską, Annę Tabakę, Jarosława Dolata i Mateusza Halaka. Znacznie poszerzy to wiedzę uczniów o Kaliszu, ale także wiedzę z historii Polski, literatury i wiedzy o kulturze. W ciągu jednego dnia uczniowie dostaną solidną porcję informacji z wielu przedmiotów, nie tylko zgodną z obowiązującym programem nauczania, ale znacznie go poszerzającą i uzupełniającą.

4. Wycieczki edukacyjne poza teren Kalisza związane z naszym kulturowym dziedzictwem

- Planujemy wycieczki poza teren Kalisza. W roku 2013/2014 chcielibyśmy odbyć minimum dwa wyjazdy połączone z lekcją muzealną i głośnym czytaniem wybranych fragmentów książek. Byłyby to wyjazdy do Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie (połączone z głośnym czytaniem „Pana Tadeusza”) oraz do Muzeum Jana Kasprówicza w Inowrocławiu (połączone z głośnym czytaniem wybranych wierszy). Lekcje muzealne przeprowadzą: dr Ewa Kostołowska, historyk, wybitny regionalista, znawca Mickiewicza, autorka kilkadziesiąt publikacji na temat jego związków z Wielkopolską i Janina Sikorska, znawczyni Jana Kasprówicza, wieloletni kustosz muzeum w Inowrocławiu. Zależy nam, by były to osoby charyzmatyczne, pełne pasji, ale przede wszystkim doskonali mówcy. Fragmenty poszczególnych dzieł także powierzymy doskonałym recytatorom, którzy włączą we wspólne czytanie uczniów. W kolejnych latach planujemy kolejne miejsca związane z literaturą i historią. Będziemy tak układać program, by były to wycieczki w ciekawe miejsca (na przykład Winna Góra, Chełmno nad Nerem itp.) stosunkowo blisko Kalisza. Spowoduje to znaczne ograniczenie kosztów. Naszym celem przede wszystkim jest odwiedzenie miejsc mniej znanych, a związanych z literaturą i historią, a równocześnie rozbudzanie zainteresowania młodzieży najbliższą okolicą.

5. Wyjścia do kina, teatru, galerii, muzeum

- Wyjścia do kina, teatru, galerii czy muzeum także chcemy połączyć z warsztatami, które stworzą uczniom możliwość nie tylko lepszego zapamiętania, ale przede wszystkim będą okazją do szukania nowych, własnych pomysłów, rozwiązań i twórczego działania. Chcemy zorganizować spotkanie młodzieży z aktorami kaliskiego teatru, ale także z aktorami teatrów amatorskich, teatru lalek, a także z operatorami filmowymi, dźwiękowcami i scenografami.

6. Stwarzanie możliwości rozwoju działań twórczych uczniów

- W oparciu o dokładny wywiad (ankiety i rozmowy) chcemy w najbliższych tygodniach „wyłować” uczniów o artystycznych zainteresowaniach (muzycznych plastycznych, literackich etc.) i zaprosić ich

do współtworzenia programu. Program będzie tworzony na bieżąco, bo na bieżąco uzgadniamy terminy poszczególnych spotkań i warsztatów. O każdym planowanym działaniu poinformujemy dyrekcję z co najmniej dwutygodniowym wyprzedzeniem.

Zgodnie z nową podstawą programową zadania nauczyciela języka polskiego na IV etapie edukacyjnym to przede wszystkim:

- 1) stymulowanie i rozwijanie zainteresowań humanistycznych ucznia;
- 2) wprowadzanie ucznia w świat różnych kręgów tradycji – polskiej, europejskiej, światowej;
- 3) zapoznanie z najważniejszymi tendencjami w kulturze współczesnej;
- 4) nauczenie kompetentnej, wnikliwej lektury tekstu;
- 5) inspirowanie refleksji o szczególnie istotnych problemach świata, człowieka, cywilizacji, kultury;
- 6) pogłębianie świadomości językowej i komunikacyjnej ucznia;
- 7) rozwijanie jego sprawności wypowiedzania się w złożonych formach;
- 8) stymulowanie umiejętności samokształcenia ucznia.

W przypadku realizacji języka polskiego w zakresie rozszerzonym zadaniem nauczyciela jest ponadto:

- 1) pogłębianie wiedzy ogólnokulturowej ucznia;
- 2) inspirowanie ucznia do samodzielnego poszukiwania źródeł wiedzy;
- 3) wspomaganie ucznia w rozwoju jego indywidualnej erudycji;
- 4) doskonalenie umiejętności ucznia w tworzeniu złożonych wypowiedzi ustnych i pisemnych;
- 5) wprowadzanie ucznia w świat pojęć z zakresu humanistyki.

Nauczyciel w szkole ponadgimnazjalnej – cytując nową podstawę programową – „odwołuje się do wiedzy i umiejętności, które uczeń nabył na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Wprowadza go w świat kultury wysokiej, uczy poważnej, kompetentnej, otwartej na różnorodne sensy lektury tekstów. Inspiruje do dojrzałej refleksji wyływającej z poznawania dzieł. Zwraca uwagę na kulturę współczesną, popularną, nowoczesne środki przekazywania informacji w kontekście tradycji. Stwarza warunki do rozwoju niezależności umysłowej ucznia poprzez stawianie mu zadań wymagających samodzielności w docieraniu do źródeł informacji i zachęca do lektury utworów spoza szkolnego wykazu”.

W komentarzach do nowej podstawy programowej z języka polskiego pojawia się wielokrotnie, w kontekście ucznia, stwierdzenie „świadomy odbiorca kultury”. Żeby człowiek był świadomym odbiorcą kultury trzeba mu przede wszystkim tę potrzebę uświadomić, poprzez stwarzanie jak najwięcej okazji do czynnego korzystania z różnorodnych form tejże. Tu znów niezbędne okazuje się przywołanie treści zawartych w nowej podstawie programowej: „Pragmatyka była jednak tylko jednym z aspektów tworzenia szkolnego spisu lektur. Drugi aspekt miał charakter kulturowy. Otóż spis ten bywa przez opinię publiczną postrzegany jako kanon, co nadaje mu charakter ideologiczny i polityczny oraz wzbudza niepotrzebne emocje. Wielu przypuszcza, że wyznacza on hierarchię wartości nie tylko literackich, lecz także moralnych, światopoglądowych i społecznych. Tak jest jednak tylko w pewnym stopniu. Owszem, spis lektur stanowi dla młodego człowieka punkt odniesienia w jego poznawaniu kultury, nie można jednak zapominać, że w obecnej epoce funkcjonują różne źródła informacji, a szkoła – co należy podkreślić z przykrością – nie jest wśród nich autorytetem. Musi być ona zatem instytucją, która znajduje swoje miejsce – skądinąd pod wieloma względami nie do zastąpienia – pośród innych, nie będąc w stanie do końca wpoić wartości, które przekazuje. Dlatego szkolny spis lektur to bardziej propozycja hierarchizacji niż gotowa hierarchia i dlatego też w swej istocie nie jest kanonem. Z takiego poglądu na układ lektur wynika bardzo istotna zasada: należy w jak największym stopniu dopuścić możliwość wyboru poszczególnych pozycji przez nauczyciela lub – w starszych klasach – przez nauczyciela wspólnie z uczniami. Nie tylko nierealistyczne, ale i niewskazane byłoby oczekiwanie, że dzieciom i młodzieży zostanie przekazany jeden obowiązujący model kultury. Na odwrót, współczesna szkoła powinna kształtować aktywność w dokonywaniu wyborów kulturowych, świadomość alternatyw w decyzjach oraz elastyczność w odbiorze. Przy tym wszystkim powinna uczyć inteligentnej lektury, otwartej na różne interpretacje, a zarazem świadomej granic dowolności interpretacyjnej. Temu służą wymagania zapisane w podstawie programowej”.

Program „Z kulturą przeciw wykluczeniu” nie odbiega od treści zawartych w podstawie. Chce je realizować w sposób najlepszy z możliwych – poprzez czynny udział uczniów, poznanie polisensoryczne, holistyczne i dostosowane do dominującej w klasie inteligencji i typów sensorycznych.

Beata Dąbrowska

Izabela Fietkiewicz-Paszek

Aneta Kolańczyk

Beata Wicenciak